

ADICIÓ ALS TEXTES CATALANS-PROVENÇALS

Casualment hem pogut identificar lo segón dels textos catalans-provençals que publicàrem en lo nombre 48 (octubre-desembre 1912) d'aquest BUTLLERÍ. Com recordaran los lectors, se tractava de vuyt fragments d'una llarga composició poètica, que datàrem, fetes totes les reserves, a les darreríes del segle XII o principis del següent, sense poder precisar, per falta de materials a la vista, qui fos lo seu autor. Donchs bé, en los lleures d'aquest darrer estiu hem tingut ocasió de trobar dins de la nostra llibreria un exemplar de la novela de Ramón Vidal de Besalú que comença *So fo el temps c'om era iays*, publicada a Berlín l'any 1888 per lo professor Max Cornicelius (1), en la qual novela hi hem trobat una part del text aludit.

La novela, tal com està publicada en aquesta edició, la formen 1397 versos de la matexa forma dels que's llegexen en los nostres fragments. Aquestos comencen en lo vers 1285 *falhic la dona, so es vers*, corresponent al a. 1 del nostre text *la domna failhie se es uers*. Ab variants per l'istil, que seria llarch detallar aquí, va seguint la versió d'en Cornicelius fins al 1316, que correspón al a. 32, després del qual segueixen altres quatre que omplen lo buyt que en lo nostre text d'exa deslligats los fragments *a* y *b*.

Los versos següents 1321-1349 són, ab moltes variants, los del nostre fragment *b*; després d'ell queden lligats ab lo fragment *c* (1355-1386) ab quatre més.

Passat lo fragment *c*, acaben les coincidencies o similituts, finint la novela ab onze versos ben diferents dels de la nostra edició.

En Max Cornicelius coneix més d'un text d'aquesta obra y pacientment n'apunta les variants, y en cap d'ells figura la part compresa en los nostres fragments *d*, *e*, *f*, *g* y *h*, o sien 165 versos que hem de creure una continuació de la novela, del tot desconeguda. Aquest dato avalora la importancia de la nostra versió y'ns d'exa més satisfets de la troballa, que proposèm al estudi dels romanistes.

Com a curiositat apuntarem los noms dels trovadors que's troben citats en lo text publicat per en Cornicelius, ab expressió dels versos hon los dits noms s'hi llegexen.

46, 165, 399, 486, Bernatz del Ventadorn. — 76, Perdigos. — 90, 98,

(1) *So fo el temps c'om era iays*. Novelle von Raimon Vidal nac den vier bisher gefundenen Handschriften zum ersten Mal herausgegeben. Inaugural — Dissertation zur Erlangung der Doctorwürde von der philosophischen Facultät der Friedrich-Wilhelms-Universität zu Berlin genehmigt und öffentlich zu vertheidigen am 27 April 1888 von Max Cornicelius — Berlin, 1888, 100 pag.

99, 781-2, Raymbantz. — 108, 458, 571, 608, 661, 675, 737, 795, 1324, Miravalh. — 236, Arnautz de Marruelh. — 237, *Sel* de Nantuelh. — 247, 872, 925, Folquetz. — 259, Guirantz (que mais saup d'amor que Tristans). — 268, Guilhem de San Desdier. — 280, Guilhem Adzemar. — 320, Guirantz de Bornelh. — 422, Gui d'Uysselh. — 435, 753, (bos trovaire mot avinens) 808, 1239, (que aisi es,) Raimons Vidals de Bezaudun. — 480, Peires Bremons. — 555, Girardon lo ros. — 592, *I. castelas* (mas non sabria so nom dir). — 634, Franses d'amor. — 827, Uc brunenex. — 976, *Lo joglaret*. — 1075, 1085, 1102, 1109, 1127, 1151, 1163, Nue de Mataplana. — 1293, Gauselms Faizits. — 1370, Bertrans (Bernatz en lo nostre text).

Ab l'objecte de dexar ben paleses les variants y diferencies dels dos textes sense necessitat de detallarles, hem cregut que lo mellor era reproduhir la part coincident ab lo nostre del text d'en Cornicelius copiant al mateix temps d'aquest darrer los pochs versos que manquen en lo nostre manuscrit per haver sigut retallat com ja dignérem. Ab axò quedaràn reproduhits los versos 1285-1397, que són los finals de la versió fins are divulgada de la novela d'en Ramón Vidal, restant en lo nostre text 165 versos desconeguts per aquell editor y que representen una nova part o aditament.

Al comparar les dues versions repararàn que per escrúpol no haviem puntuat la nostra, portant fins a tal punt la fidelitat que hem respectat íntegrament la grafia y la arbitraria distribució silábica de les paraules, a fi de dexar sencera al lector aquesta tasca. Lo text d'en Cornicelius nos pot servir pera completar dues paraules illegibles del nostre (c. 4 y 21) y també podria ajudarnos per rectificar alguna falsa interpretació; mes com aquestes possibles rectificacions podran ésser mutues, les dexèm al criteri del lector, al qui sols garantim la exactitut de la transcripció, en la qual, després de nou còteig, sols hem trobat les següents *errata*: a. 1, se per so; a 32, fou per son; c. 12, aishi per arshi; e. 7, fu per su, y e. 27, de si mesura per *desmesura*. En atenció al estat del pergami y a la dificultat del llenguatge, no creyèm excessives aquestes faltes.

Lo text parcial de la edició de Berlín es lo següent:

- | | | |
|------|--|--|
| 1235 | falhic la dona, so es vers,
que'l cavayer acomiadet
aisi vilmen c'anc noy gardet
sens ni saber, per obs que'l fos;
mas no'l forfetz, per que'l perdos | mortz c'an mespres,
e no y fos capdels ni guitz
perdos, mans n'agr'om delitz».
amors non es capdels ni guitz, |
| 1290 | noy aia loc. segons l'esgart.
— perdos es so c'om per lunh'art
non pot adobar mas falhitz —
si com dis en gauselms faizitz,
us trobaire pros e cortes: | 1300 mas als savis on troba par,
sap ien son ioy aparellar,
e no'l play c'om s'ane volven;
per so car tug siey mandamen
son voluntatz, e qui la cre, |
| 1295 | «pero qui totz sels agues | 1305 non pot aver lieys ni son be
ses malmenar e ses falhir. |

- saber, genh e sen fa delir
 sos leugiers faitz perden ses tortz;
 per c'amicx trop esquieus ni fortz
 1310 ni fols noy pot aver mas mal.
 amic son home cominal,
 per que s'en van en bon captenh
 adrez e franc e conoissen,
 ses leugier cor e perdonau.
- 1315 autr'ome son pec e truan
 mol o dur, e no son amic.
 amors non a sen ni castic
 ni als en se mas can voler;
 perque siey fag e siey poder
 1320 son tug leugier e pec e fort
 als savis, per so car an mort
 venals plus fort sos reteners;
 aisi com dis us amicx vers,
 en miravalhs'eny plac domneis:
 1325 «en amors a mantas leys,
 e de mantas partz aduy
 tortz e guerras e plaideis;
 leu roman e leu defuy
 et leu's pay'e leu s'irays;
 1330 soven sospira de prion,
 e mant enueg blan e rescon.»
 aisi ven amors de prion,
 et aisi pren son ioy aman
 amicx blanden e perdonan,
 1335 e aisi deu tostemp servir;
 per so car amors ses blandir
 ni ses merce no pot durar;
 ni es amicx, pus galiar
 vol, pus anar pot e venir.
- 1340 amors falsa non pot om dir
 si tot so an dig mant amic;
 per so car en fals ab cor tric,
 vil ni camian non es amors.
 amors segons qu'ieu trop alhors
 1345 e en mi meteys, non es als
 mas fermes volers en oms lials,
 ni vers amicx ses bo voler.
 perqueus o dic? per so car ver
 no sai ni puese en ver proar
 1350 que la dona volgues peccar
 ab son amic mas sol en dig,
 e a vos aug son escondig
- comtas, e say c'amors non es
 mas fermes volers per hom cortes,
 1355 ni vers amicx ses ben amar;
 per qu'ieu vos dic que perdonar
 fay a la dona son falhir
 segon amors, pus penedir
 vol sos braus ditz ni emendar,
 1360 e maiormen car anc camiar
 no vole alhors son cossirier.—
 a l'autra dic, que'l cavayer
 emparet aisi beiamen,
 non l'es blasmes, per so car gen
 1365 si es menada tro aisi;
 e membre'l c'anc per bona fi
 no venc mas bes ni fara ia;
 et enquer may li membrara,
 si bona via vol seguir,
 1370 so qu'en bertrans dis al partir
 de lay on fo gent aculhitz:
 «e sel que mante faizitz
 per honor de si meteys,
 en fa bos acordamens
 1375 ab sels los afizamens.»
 car sofracha sembla de sens
 a dona que pren autr'amic;
 per que'l prec e'l cosselh e'l dic
 absolve'l cavayer ades;
 1380 e s'el aisi co hom engres
 s'esta de sidons a tornar.
 ieu dic per dreg c'acomiar
 lo deu sela que'l amparet,
 per so car anc bos no semblet
 1385 vas amor amicx ses merce
 ni vans; ni'm par bona, so cre,
 a son fag sela que'l vol far
 vas sidons son amic peccar
 ni, pus fai, emenda li te.
- 1390 Aisi'm parti; e, per ma fe,
 anc no vi pus cortes ioglar,
 ni que miells saupes acabar
 son messatie cortezamen.
 estiers ai auzit veramen
 1395 que'l iutiamens fon atendutz
 ses tot contrast; per que mans drutz
 n'es tan pus sufrens vas amors.

Y, escrites les ràtles precedents, hem llegit en *l'Anuari* de l'Institut d'Estudis Catalans que acaba de publicarse, una noteta crítica sobre'l

nostre treball causant d'aquesta *Adició*. En ell ja's descobreix la procedència dels fragments, encara que'l diligent crítich (qu'es de suposar treballa ajudat del grandíós depòsit bibliogràfic de l'*Institut*), demostra o aparenta no conèixer lo que nosaltres hem trobat en la nostra migrada llibreria, o sia la edició d'en Cornicelius. En cambi, endreça sa perspicacia a pressentir en lo nostre treball *nombroses faltes de lectura* (són ses paraules). Ja hem vist quines eren; lo maliciós revister anònim de l'*Anuari* podrà àvidament buscarne d'altres examinant lo text original que des d'ara, en atenció a son gran interès literari, havèm donat a la Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.

E. MOLINÉ Y BRASÉS

EXPOSICIÓN SOBRE LO LIBRE «DE CIVITATE DEI» DE S. AGUSTÍ

(Continuació)

E de aytals esclaus parla Justin en son segon e .XVIII. libres. Apres hi ha batalles quis appellen accephales, ço es a dir, que no han gens de cap, axi com son les companyes; e lo primer qui comença aquestes batalles en Roma fou .I. apellat Viriatus Lusitanus qui ere nat de Espanya; ell pres estament real e desbarata moltes uegades los romans e pres los castells de Caius e de Lentulus e de Piso dispens e molts altres, e fou primerament cambiador e poch a poch comença a creixer, les ordona com a Rey. De aquell parla Orosi en lo .V. e en lo .III. capitol de son libre. Ell guanya meravelloses riqueses e maiors que no feu Bargralus (?) Ilirius per departir iustament de roberia, axi con diu Tulli en son libre de Officiis. § Apres hi ha batalles quis appellen bella externa, axi con quant alcu ua a conquerir terra e senyoria en estranyes terres.

En qual manera aquest Marius fou fet .VII. uegades consol, tu o pots ueure per Eutropi en son .V. libre e per Orosi al .V. libre de son Ormestre. Car ell fou primerament pretor e puy's fou fet consol en loc de Matellus; apres ell o fou fet quant ell fou enuiat contra Jugurta Rey de Numidia, lo qual fou trahit per Locus Rey de Muritania que ell hauia appellat en sa ajuda e al qual ell auia promes la .III. a part de son regne, mas que ell li uolgues ajudar contra los romans, axi con diu Salusti en la fi de son libre in Jugurtino; apres ell fou fet consol apres aquella destorfitia o uictoria; e apres o fou fet quartament e quintament quant ell desbarata los cimbris e los teutoynes — qui son .I. na manera de alamanys — en .II. batalles, en les quals .II. batalles ell ne mata .CC., en pres LXXX. E axi com diu Eutropi en son .V. libre al primer capitol e Orosi al .XIX. capitol del .V. libre de son Ormestre diu que ells hauien abans desbaratat, pres e mes a mort Marchus